

Keresztény, magyar és európai (uniós)

PULAY GYULA

Született 1956-ban Budapesten. Okleveles közgazda. Jelenleg a Szociális és Családügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára.

Európa — viharos történelme ellenére — a magyarok számára évszázadokon át *a kereszténység és a korszerűség szimbóluma volt*. Európához vágyott tartozni első szent királyunktól kezdve, a középkor mesterlegényein és protestáns lelkésztanulóin át a vasfüggöny mögé zárt kortársainkig sok-sok magyar. Mégis most, amikor karnyújtásnyira kerültünk ahhoz, hogy csatlakozzunk az Európai Unióhoz, sokan elbizonytalanodtunk. *Megmaradhatunk-e majd az Európai Unióban kereszténynek és magyarnak, vagy saját arctalan képére formál a globalizáció és a fogyasztói társadalom gyakorlati materializmusa?* E nem lebecsülhető veszéllyel szembe kell néznünk! Ennek érdekében a következő kérdésekre keresem a választ:

Mi a globalizáció?

A globalizációnak része, vagy ellenpontja-e az Európai Unió létrehozása?

A globalizálódó világban, az egységesülő Európában mi a magyar keresztények mozgásteré, felelőssége?

Tőkekoncentráció, globalizálódás

A globalizációt meghatározó legfontosabb törvényszerűség a tőkekoncentráció, vagyis az a jelenség, hogy a technika fejlődésének következményeként a legtöbb termék (szolgáltatás) gazdaságos termelésének megszervezéséhez egyre több tőkére van szükség. *Ez a műszaki és gazdasági összefüggéseken alapuló törvényszerűség átkot és áldást egyaránt hozott az emberiségnek*. Áldást, mivel a gazdasági növekedés hordozója volt, átkot, mert a termelékenyebb gazdasági formáció létrehozásával összerombolta a korszerűtlenebb gazdasági szerveződéseket, nyomorba taszítva az itt dolgozókat. Elég a céhek vagy a gyarmati kultúrák pusztulását említeni példaként.

A tőketulajdonosok és kiszolgálóik meggazdagodtak, mások elszegényedtek. Elszegényedésük azonban a tőke profitja növekedésének gátjává vált, mivel nem volt kinek eladni a termékeket. Az így keletkező túltermelési válságok és a tömegek nyomorának egyéb, kedvezőtlen következményei fogadtatták el azt a — már korábban megszületett és XIII. Leó pápa *Rerum novarum* kezdetű enciklikája óta a katolikus egyház által hivatalosan is hangoztatott — felismerést, hogy *sziükség van a gazdasági folyamatokat szabályozó, a kiszolgáltatottságot csökkentő állami beavatkozásra*. Az ennek

nyomán a fejlett országokban létrejövő szociális piacgazdaságok, jóléti államok sok évtizedes kiegyensúlyozott gazdasági fejlődést tudtak elérni, amely fejlődésnek a hasznából szinte minden állampolgárunk részesült.

Vállalatbirodalmak

A tőkekoncentrációs folyamat azonban hamar túllépett a nemzetgazdaságok keretén. Multinacionális vállalatbirodalmak jöttek létre, amelyek tőkéjüket az új piacok, a fontos vagy olcsó erőforrások és a kedvezőbb szabályozási feltételű országok felé mozgatják. A tőkekoncentráció mára világméretűvé vált. Már nemcsak egy-egy termékre, hanem a termékek sokaságára jellemző az, hogy döntő módon export formájában értékesítik. Még látványosabban növekedtek és gyorsultak fel a nemzetközi tőkemozgások. A kommunikáció és az információ-technológia fejlődése következtében *a világ áru- és pénzpiacai összekapcsolódtak, az áruk és főleg a pénz mozgása függetlenedett fizikai mozgathatóságuktól*. E jelenségekre mondhatjuk összefoglalóan azt, hogy a gazdasági élet globalizálódott.

Jelenleg a termékek igen jelentős részét csak világcégek képesek előállítani, más részét pedig sokkal olcsóbban tudják gyártani, mint egy nemzeti közép- vagy kisüzem. Ebből következően az egyes nemzetek gazdasági fejlődését döntő módon határozza meg az, hogy a multinacionális vállalatok milyen arányban hoznak létre az adott országban telephelyeket, alközpontokat, és a hazai vállalkozások e világcégek beszállítóivá, partnereivé tudnak-e válni.

A tőke szabályozásának szervezeti

A tőkének az országhatárokat messze túllépő mozgását próbálta követni a gazdasági szabályozás nemzetköziesítése is, amely egyfelől nemzetközi kereskedelem-szabályozási (például GATT), másfelől nemzetközi pénzügyi intézmények (például Világbank, Nemzetközi Valuta Alap) létrehozásában öltött testet. Ez utóbbiak tehát nem a magántőke világintézményei, hanem sokkal inkább tekinthetők a *világméretű gazdasági folyamatokat befolyásolni hivatott „nemzetközi közintézményeknek”*. A nemzetközi szabályozás ezen „közintézményeinek” a tevékenysége — többek között — abban különbözik lényegesen a nemzetállami szabályozástól, hogy csak befolyásoló szerepe van, jövedelem-újraelosztó funkciót nem, illetve csak közvetetten, kölcsönök nyújtásával tölthet be, azaz csak kevésbé képes hozzájárulni az elszegényedés csökkentéséhez.

A nemzetállamok egy másik nemzetközi szabályozási törekvése a nemzetközi integrációk létrehozása volt, azaz *több ország piacának teljes vagy részleges összekapcsolása* egy akkora közös piac kialakítása érdekében, amely gazdaságos méretnagyságot jelent ezen országok egymással versenyző nagyvállalatai számára. Nemcsak Európában, hanem más földrészekén, így Amerikában és a Távols-Keleten is voltak, vannak integrálódó nemzeti piacok.

Az európai integráció mint a globalizációra adott válasz

Az Európai Unió (a továbbiakban EU) lényegesen különbözik a fent említett nemzetközi intézményektől. Ezeknek ugyanis az alapvető célja az, hogy a világkereskedelem és az egyéb *nemzetközi gazdasági, pénzügyi folyamatok minél zavarmentesebb működését segítsék elő, sőt egyes intézmények motorjai a globalizációnak*. Ezzel szemben az EU-nak, illetve bizonyos fokig az európai integráció korábbi fázisainak is az egyik célja, hogy a világméretű tőkekoncentráció miatt *nemzeti szinten eredményesen el nem látható állami funkciókat a tagállamok összességének a szintjén, úgymond közösségi szinten* lássa el, éppen annak érdekében, hogy hatékony gazdasági és szociális védelmet nyújtson a tagállamoknak és állampolgáraiknak. Ilyen szempontból az EU létrehozása sokkal inkább tekinthető a globalizálódásra adott válasznak, semmint a globalizálódási folyamat részének.

Tagadhatatlan ugyanakkor, hogy a közösségi szintű szabályozás elfogadása által az egyes tagországok lemondanak a nemzeti cselekvés és a hazai piac — vagyis a hazai termelők, munkahelyek — védelmének számos lehetőségéről. Az EU-ban lényegében megvalósult az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő szabad áramlása és a közös valuta közeli bevezetésével, illetve az ezt megalapozó összehangolt gazdaság- és pénzügypolitikával a tagállamok a nemzetállami döntéshozatal további alapvető kérdéseiben vállalnak önkorlátozást. *A tagországok azonban nem feladják, hanem felfele adják, azaz nemzetek felettivé teszik* azokat az állami funkciókat, amelyeket állampolgárai védelmének érdekében eddig a nemzetállamoknak kellett ellátniuk. Következésképpen a katolikus társadalmi tanítás által a nemzetállamoktól elvárt feladatokat elvileg az EU munkamegosztása mellett is meg lehet valósítani. Nézzük meg, hogy a gyakorlatban mi valósult meg, mi valósulhat meg ebből az EU-ban!

A katolikus társadalmi tanítás tükröződése az EU jogrendjében

A katolikus társadalmi tanítás rendkívül jelentős befolyást gyakorolt a nyugat-európai országok II. világháború utáni államelméleteinek, állami berendezkedésének kialakulására. Nem túlzás azt állítani, hogy *a szociális piacgazdaság egyik legfontosabb elméleti alapját* adta. Természetesnek tekinthetjük ezért, hogy az európai integráció jogrendjébe is beépültek e tanítás fontos értékei. A továbbiakban ezek közül emelek ki négyet.

¹Értsd a közösségi intézmények és az egyes nemzetállamok

a) Az állam¹ felelőssége a tisztességes piaci versenyért

Az európai integráció alapvető célkitűzése volt a verseny fokozása a tagországok termelői között, de a versenyt elősegítő szabályok (például a belső vámok megszüntetése) mellett mindvégig

nagy hangsúlyt kapott a verseny tisztességességét biztosító szabályok meghozatala. A közösségi jogszabályok egyik legátfogóbb területét azok az irányelvek és rendeletek alkotják, amelyek azt tiltják meg, hogy a vállalkozások

- a munkabiztonság veszélyeztetésével,
- a környezet károsításával,
- a fogyasztók megtévesztésével,
- a dolgozók jogainak megsértésével

érjenek el versenyelőnyt, azaz nem teszi lehetővé a gátlástalan profitszerzést. Az EU az ilyen célú jogszabályok betartásának kikényszerítését is elvárja az egyes tagországoktól, azaz az erős és felelős, *a gazdasági és társadalmi élet tisztaságáért fellépni akaró és tudó állam fontosságát hangsúlyozza.*

b) A szubszidiaritás elve

A katolikus államelmélet sarkalatos pontja, a szubszidiaritás az európai integrációs folyamatnak is az egyik rendező elve. „A szubszidiaritás (kisegítés) elve a legáltalánosabban azt jelenti, hogy a szervezeti hierarchiában magasabb egység csak akkor léphet fel segítően, akkor vállalhatja magára az alsóbb egységek funkcióit, ha azok azt nem tudják ellátni. Mindazonáltal a hierarchiában magasabban álló egységnek kötelessége, hogy az alatta állónak segítséget nyújtson azon feladatok megoldásában, amelyeket az önállóan nem képes végrehajtani.”²

A szubszidiaritás elvének megvalósulása az EU-ban egyfelől azt jelenti, hogy a tagállamok *csak azokat az állami funkciókat — igaz szükségyszerűen egyre többet — engedik át a közösségi intézményeknek, amelyeket nemzetállami szabályozással már nem lehet eredményesen ellátni.* Például az oktatás, a kultúra, a szociálpolitika területén alig vannak kötelező érvényű közösségi szabályok, azaz itt nagyfokú a tagállamok önállósága. Másfelől pedig decentralizációs folyamat is végbemegy az EU-ban. Ez azt jelenti, hogy a tagországokon belül az egyes földrajzi régiók önállósága növekszik. Az EU területfejlesztési támogatásainak az elsődleges címzettjei a régiók, amelyek más közösségi programok lebonyolításában is egyre komolyabb szerephez jutnak.

c) Az EU szociális célkitűzései³

A tagállamok állampolgárai munka- és életkörülményeinek javítása a kezdetektől fogva az európai integráció célkitűzései közé tartozott. Ugyanakkor éppen a szubszidiaritás figyelembevétele következtében a szociálpolitika alapvetően a nemzetállamok felelősségi körébe tartozott, és közösségi jogszabályok csak olyan társadalombiztosítási, munkaügyi kérdésekben születtek, amelyek közvetlenül kapcsolódnak az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő szabad mozgásához. Az utóbbi években azonban — elsősorban a növekvő munkanélküliség miatt — egyre több szó esik a közösségi szintű szociálpolitika szükségességéről, az ún. *Európai Szociális Dimenzióról, az Új Európai Szociális Modellről.* En-

²Magagnotti, P.: A
kisegítés

(szubszidiaritás) elve az
egyház társadalmi
tanításában, 1993, Pécs,
7. Az előszót írta:
dr. Kurucsai Csaba

³Lásd erről részletesen:
Az Európai Integráció
Szociális és
Egészségügyi Kérdései
című
tanulmánygyűjteményt
ISM 1996, Bp., (Szerk.:
Bánfalvi István).

nek a törekvésnek a leglátványosabb vívmánya az lett, hogy 1997 nyarán az EU amszterdami csúcskonferenciája egy Szociális Megállapodást fogadott el, amely a tagországok parlamenti döntését követően az EU alapszerződésének részévé válik. A Szociális Megállapodás egyfelől megerősíti a tagállamok elkötelezettségét az Európai Szociális Kartában, valamint a Munkavállalók Alapvető Szociális Jogairól szóló Közösségi Kartában lefektetett szociális jogok iránt, másfelől pedig közösségi szinten is új szociális kezdeményezéseket irányoz elő.

A szép szándékok ellenére tagadhatatlan, hogy az EU szociális tevékenysége mindenekelőtt ajánlások, ünnepélyes nyilatkozatok, cselekvési programok formájában öltött testet, és alig hozott kézzelfogható eredményeket. Mégis állíthatjuk, hogy az EU fontos szerepet játszik az olyan szociális értékek képviselésében, mint a társadalmi szolidaritás, az esélyegyenlőség biztosítása, a kirekesztődés elleni küzdelem. Ez az *értéktudatosítás* különösen szükséges egy olyan világban, ahol a gyors liberalizáció és globalizáció képviselői a jóléti állam és az állami szociális gondoskodás leépítését szorgalmazzák.

**Magyarország az
Unióban**

Természetesen nem remélhető, hogy csatlakozásunk az EU-hoz hazánk lakossága életszínvonalának, szociális ellátásának azonnali és gyors emelkedésével jár együtt. Ugyanakkor az EU-ban jelentős összegeket költenek a szegényebb országok és régiók infrastrukturális fejlesztésének, a hátrányos helyzetű társadalmi rétegek felzárkóztatásának támogatására. Az úgynevezett Európai Strukturális Alapokból Magyarország is évi több száz milliárd forintos támogatáshoz juthat, ami EU-tagságunk legnagyobb rövidtávú előnyét jelenti.

d) Társadalmi párbeszéd

Az EU-ban egyre nagyobb szerepet kap a társadalmi párbeszéd, azaz erősödik az a törekvés, hogy az egyes társadalmi rétegeket (például munkavállalók, kisvállalkozók, nők, rokkantak) képviselő szervezetek ne csak kormányaikon keresztül, hanem közvetlenül is bekapcsolódhassanak a közösségi döntések formálásába. Ennek a fontosságát nemcsak azért hangsúlyozzák, mert a társadalmi párbeszéd a nemzeti demokráciáknak is jellemzője, hanem azért is, mert az *említett érdekképviselők közösségi szintű véleményalkotása hozzájárulhat egy tényleges európai szellemiség kialakulásához*. Egyre többen hangsúlyozzák ugyanis, hogy az EU nem jelenthet csak egységes piacot, közös pénzt és nemzetek feletti bürokráciát, hanem az *„Európa-tudatot”* is meg kell alkotni. Nyilvánvaló, hogy az európai szellemiség csak sokszínű, többféle kultúrát, gondolkodásmódot toleráló gondolat- és érzésvilág lehet. Van ugyanakkor remény arra, hogy ez a szellemiség értékcentrikus lesz és az európai hagyományokra, köztük a keresztény tanításra épül majd. Ennek érdekében az európai keresztényeknek, köztük nekünk, magyaroknak is sokat lehet és kell tennünk!

A magyar keresztények mozgástera és felelőssége a csatlakozásban

a) *Magyarország jövője* az EU-ban van, annak minden korlátja és nehézsége ellenére is. Ezért az első számú felelősségünk, hogy a csatlakozás lehetőségét nem szabad elszalasztanunk. Kérkedő magyarsággal *nem választhatunk egy még „nemzetibb” utat*, mert az EU védelme nélkül hazánk teljesen kiszolgáltatottjává válna a globalizációnak. Természetesen a magyar érdekeket nem feladva, hanem azokat feltárva és képviselve kell megragadnunk a mielőbbi csatlakozás lehetőségét.

b) *Az EU-ban kell megmaradnunk magyarnak.* A szubszidiaritás elvének érvényesülése erre számos lehetőséget kínál. A gazdasági kérdéskörök egységes, közösségi szabályozása ugyanis a jövőben azt eredményezi, hogy az EU-n belül *azok lesznek a sikeres tagállamok, amelyek a nemzeti felelősségű témakörökben hatékony politikát folytatnak majd.* A korszerűbb oktatási rendszert, emberközpontúbb szociálpolitikát, ösztönzőbb foglalkoztatás-politikát kiépítő tagországok tudják majd jobban kihasználni az egységes európai piac adta lehetőségeket. Az egyenlő gazdasági versenyfeltételekkel rendelkező tagországok közül azok fognak inkább boldogulni, amelyeknek a polgárai kulturáltabbak, erkölcsösebbek, ahol a családok nevelő, gondoskodó funkciójukat képesek lesznek betölteni, ahol több lesz a fiatal munkavállaló. Folytathatnánk még a felsorolását azoknak a nem közvetlenül gazdasági tényezőknek, amelyek az ország versenyképességének meghatározói lesznek, mivel egészségesebb, takarékosabban működtethető társadalmat eredményeznek. Ugyanakkor az egészségesebb, kulturáltabb, erkölcsösebb, család- és emberközpontúbb közösség építése gyönyörű kihívás minden magyar keresztény számára.

c) Fel kell arra is figyelniünk, hogy a nemzetközi tőke csak a gazdaság fő ütőereit (az autópályákat, az információs sztrádákat, a pénzcsatornákat, a csúcstechnológiát alkalmazó ágazatokat) hódítja meg, uralja és látja el *„friss vérrel”* (pénzzel, technológiával, munkakultúrával, korszerű ismerettel). A külföldi tőke azonban nem törődik azzal, hogy ez a *„friss vér”* eljut-e az ország minden részébe, minden állampolgárához. Az ehhez szükséges *„hajszálereket”*, azaz nemzeti hálózatokat, kapcsolatrendszereket az országnak magának kell kiépítenie. *Én a „hajszáleresítésben” látom nemzeti mozgásterünk egyik leglátványosabb terepét.*

„Hajszáleresítés” az elmaradott térségek fejlesztése, a kapcsolatépítés Magyarország egyes közzetei között, a szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok iskoláztatása, a munkanélküliek képzése, kisközösségek és civil szerveződések létrehozása. Folytathatnám még a sort azoknak a további *„összekapaszkodásoknak”* a felsorolásával, amelyeken keresztény testvéreink hazánkban ma is munkálkodnak, talán nem is tudatosítva, hogy az egyes emberekért, településekért, iskolákért, szociális intézményekért végzett

szolgálatuk az egész országot gazdagítja és teszi nemzetközileg is versenyképesebbé.

d) A kereszténység eredendő sajátossága az egyetemességre törekvés, valamint a minden ember testvér elvének kibontakoztatása. A *testvérszeretet egyik vonzó megvalósulási formája a hazaszeretet*, az áldozatvállalás a másik ember védelméért, a másik boldogulásának szolgálata attól lelkesülve, hogy ugyanazon néphez, nemzethez tartozik. Az ember természetéből adódik, hogy elsősorban abban a közösségben tudja a szeretetét gyakorolni, amelyet ismer, amelyhez érzelmileg is kötődni tud. E „természetes” szeretet korlátait azonban jól mutatja a hazaszeretet sovinizmussá, a népszeretet rasszizmussá válásának történelmi tapasztalata. Ezzel szemben az EU-t a *kereszténység egyetemessége megélése új terepének tekinthetjük*, ahol a határok eltörlése, a közös célokért való munkálkodás, egymás megismerése évezredek előítéleteket, zsigeri gyűlöletet győzhet le, ahol a korábban ellenséges népek között nemcsak tartós érdek- és értékközösségek, hanem igazi emberi kapcsolatok is széles körben kialakulhatnak. Nem véletlen, hogy az EU himnuszának Schiller versét, a Beethoven IX. szimfóniájában megzenésített *Örömmódát* választotta, amely minden ember testvérré válását hirdeti.

KEDVES OLVASÓINK!

Többen érdeklődtek a Vigilia
régebbi számai iránt:

A Vigilia 1997-es és 1998-as teljes évfolyama
korlátozott példányszámban 500, — Ft-ért
megvásárolható a Vigilia Kiadóhivatalában,
vagy utánvéttel megrendelhető.

(1053 Budapest, Ferenciek tere 7-8. III. lh. II. emelet.)
Telefon: 317-7246, Fax: 317-7682